

ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

DOI: 10.31866/2616-745X.9.2022.265459
УДК 55.48(470:477)«2014/2022»:81'373.43

РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

Дем'яненко Борис Леонідович^{1а},
Дем'яненко Віра Миколаївна^{2а}

¹Доктор політичних наук, професор,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6000-1713>,
e-mail: _dem-@ukr.net,

²Кандидатка політичних наук, доцентка,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6283-480X>,
e-mail: _dem-@ukr.net,

^аУніверситет Григорія Сковороди в Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Україна, 08400

Надіслано:

15.06.2022

Рецензовано:

18.06.2022

Прийнято:

15.07.2022

Для цитування:

Дем'яненко, Б. Л., & Дем'яненко, В. М. (2022). Російська військова агресія проти України 2014–2022 рр.: політичні та побутові неологізми називання агресора. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (9), 173–194. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265459>.

У статті здійснено спробу на основі опублікованої різножанрової літератури дослідити соціально-психологічний контекст появи, сутність, особливості активного вжитку політичних і побутових неологізмів для ідентифікації та називання російських агресорів, окупантів, мародерів і військових злочинців. Акцентовано увагу на тому, що більшість назв, які ми нині вживаємо як у повсякденні, так і в науковому дискурсі для називання російських агресорів, окупантів, мародерів і військових злочинців, з'явилися у середовищі українських громадян як закономірна психологічна реакція (гнів, зневага, відчай, огида, прокляття, жах і т. п.) на дії Російської Федерації, пов'язані з анексією АР Крим, початком російської агресії проти України у 2014 р., особливо з переростанням її у повномасштабну 24 лютого 2022 р. Зазначено, що активне використання політичних і побутових неологізмів для ідентифікації та називання російських агресорів є вираженням внутрішнього оціночного ставлення людини до того, що відбувається нині в Україні. Поява цих неологізмів призвела до їх швидкого включення в лексикон політиків, журналістів, військових, представників експертного середовища.

Започатковується формування нового офіційного дискурсу дефініції «рашизм» (В. Горбатенко, О. Гринів, С. Дацюк, Б. Дем'яненко, В. Дем'яненко, О. Кафтан, О. Костенко, О. Романчук, М. Томенко). Констатовано, що урізноманітнення української мови політичними і побутовими неологізмами з негативною конотацією («рашизм», «рашисти», «путінізм», «орки», «русня», «кацапи», «свинособаки») бачиться не більше ніж емоційним інтонуванням мови, яке натепер переходить у режим «шаленого козацького сарказму», що воює з ворогом не лише на полі бою зброєю, але й «кріпким» словом. Зроблено застереження, що розмивання людяності через вживання неологізмів із негативною конотацією може перерости у дегуманізацію, розлюднення й постання колективних образів для ненависті.

Ключові слова: «рашизм»; «рашист»; «путінізм»; «орки»; «русня»; «зомбі»; «кацап»; «москаль»; «свинособаки»; окупант; агресор.

Вступ

Більшість назв, які ми сьогодні вживаємо як у повсякденні, так і в науковому дискурсі для називання російських агресорів, з'явилися у середовищі українських громадян як закономірна психологічна реакція (гнів, зневага, відчай, огида, прокляття, жах і т. п.) на діяння підступного північного сусіда. Це справді «народний креатив від абсолютно різних людей – від толкіністів до любителів історії та філології» (Дробович, 2022).

Якщо від початку російської військової агресії (від 2014 р.) у повсякденній ужиток і науковий наратив входять дефініції «рашизм», «путінізм», то повномасштабна її фаза (від 24.02.2022 р.) активно покликала до життя окрему (сенсово-негативну) мову позиціонування й називання окупантів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У статті автори спираються на широкий спектр підходів до визначення внутрішньо-сенсового та ідеологічного наповнення політичних неологізмів «рашизм», «рашист», «путінізм» російськими науковцями і політичними аналітиками (представниками переважно критичного погляду на сучасний політичний режим Російської Федерації (далі РФ)) (С. Белковський, Л. Гудков, А. Мельніков, А. Піонтковський, А. Скобов та ін.), політичними і військовими діячами пострадянських країн (зокрема, Ш. Басаєв, Дж. Дудаєв), вітчизняними дослідниками (В. Горбатенко, (2022), О. Гринів (Професор Олег Гринів: Рашизм із прицілом на україноцид, 2014), С. Дацюк (2022), О. Кафтан (2015),

ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.: ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

О. Костенко (2022), О. Романчук (2022), В. Ткаченко (2016), М. Томенко (Микола Томенко: у ХХІ столітті з'явилася нова чума – «рашизм», 2014) та ін.), висловлюють власне бачення цього явища й дефініцій, що визначають його сутність (Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017b, с. 491–494.; Дем'яненко, 2017b, с. 564–569; Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017a, с. 81–484; Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, В., 2017d, с. 26–35; Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017c, с. 501–507; Дем'яненко, 2018, с. 35–41; Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, В., 2018, с. 241–257).

Використання терміна «путінізм» переважно у критичному значенні (як поєднання превентивних заходів і стагнації в неконкурентоздатній, економічно ослабленій РФ) започатковане ЗМІ. Одним із перших щодо президента Російської Федерації В. Путіна його використав журналіст New York Times У. Сафір у 2000 р. переважно в публіцистичному розумінні для позначення культу особи, цензури і мілітаризму. Одним із перших у РФ у повсякденний вжиток термін «путінізм» увів політолог А. Піонтковський (Piontkovskij). Позитивний зміст у дефініцію «путінізм» уклав російський політолог А. Мігранян, розглянувши його як відновлення природних функцій уряду після періоду олігополії (тип ринкової структури недосконалої конкуренції, в якій домінує вкрай мала кількість фірм) (Лакер, 2015, с. 118).

Більшість побутових неологізмів, якими нині послуговуємося насамперед у повсякденні, активно використовуємо в публіцистиці для називання російських агресорів, з'явилися у середовищі українських громадян як закономірна психологічна реакція (гнів, зневага, відчай, огида, прокляття, жах і т. п.) на діяння російських агресорів, окупантів, мародерів, військових злочинців.

Формулювання цілей статті

Якщо від початку російської військової агресії в повсякденний вжиток і науковий наратив поступово входять дефініції «рашизм», «путінізм», які вже дещо усталились, то повномасштабна фаза російської агресії проти суверенної України (від 24.02.2022 р.) активно покликala до життя окрему сенсово-негативну мову позиціонування й називання окупантів. Пропонована стаття присвячена з'ясуванню соціально-психологічного контексту появи, сутності, особливостей активного вжитку політичних і особливо побутових неологізмів – «рашизм», «рашист», «путінізм», «орки», «русня», «зомбі», «кацап», «москаль», «свинособаки».

Метою статті є спроба авторів на основі опублікованої різножанрової літератури дослідити соціально-психологічний контекст появи, сутність, особливості активного вжитку політичних і побутових неологізмів для

ідентифікації та називання російських агресорів, окупантів і військових злочинців.

Виклад основного матеріалу дослідження

Поняттям «рашизм» (від англ. «russia, russian» («раша») та італ. «fascismo» – фашизм, від якого запозичено закінчення «изм») позначають неофіційну назву квазіідеології й соціальної практики сучасного владного режиму РФ. Поняття поширилося як політичний неологізм у неофіційних колах у 2008 р. під час воєнної агресії РФ проти суверенної Грузії. Нова хвиля активізації вжитку терміна припала на період анексії АР Крим Російською Федерацією, збиття цивільного літака Boeing 777 17 липня 2014 р. поблизу Донецька, початку російської військової агресії проти України у 2014 р. Активне застосування терміна пов'язано з початком повномасштабної фази агресії 24 лютого 2022 р. (Дем'яненко, 2018, с. 35–41). Варто підкреслити, що у *цивілізаційному* плані рашизм базується на ідеях «особливої цивілізаційної місії» росіян («асвабадітелів» російськомовних жителів України), «старшого братнього народу», великодержавного шовінізму, зверхності й нетерпимості до елементів культури інших народів; на відтворенні поведінкових патернів, успадкованих від Золотої Орди, тому росіян небезпідставно іменують «ордою». Прихильників ідеології рашизму зазвичай називають «рашистами», іноді – «ватниками» (походження терміна пов'язане з «ватниками» – ватяними куртками-тілогрійками, дешевизна і простота виготовлення яких забезпечили їхній масовий ужиток у колишньому СРСР). Це зазвичай малоосвічені й невиховані особи, для яких характерні ностальгія за «сильною рукою», рабський менталітет, ксенофобія, ненависть до всього неросійського, алкоголізм, трансляція цінностей ідеології «русского мира» (Дем'яненко, 2017а, с.509–512).

Для рашистів характерна відмова від мислення, яке слід розглядати значною мірою не як філософію – установку на мудрість, а як спонтанний пошук інакшого. Росія вже давно відмовилася від інакшого на користь архаїчного, консервативного, фундаменталістського, ресентиментального, злостивого, нелюдського. Заздрість невдахи, нездатність власними силами піднятися, садистична насолода скидати вищих донизу здавна притаманні росіянам.

Закономірно, що рашизм асоціюється з антиінтелектуалізмом, критикою, обмеженнями і репресіями інтелектуалів як «агентів Заходу», носіїв західних цінностей. Більшості росіян і нині притаманне дологічне мислення,

ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

вони плутають уявну, гіпотетичну реальність із фактично існуючим станом речей. Вони воюють із наслідками замість того, щоб усувати причини. Знаменитий російський фізіолог І. Павлов на початку ХХ ст. звернув увагу на те, що розум російської людини уникає прискіпливо аналізувати реальний світ, натомість віддає перевагу словам: «Узагалі я повинен висловити свій сумний погляд на російську людину. Російська людина має таку слабку мозкову систему, що вона не здатна сприймати дійсність як таку. Для неї існують лише слова. Її «умовні» рефлекси координовані не з дійсністю, а зі словами» (Романчук, 2022).

Засадничим для соціального контексту характеристики рашистів став розрив між інтелектуальними центрами Москви, Санкт-Петербурга, Єкатеринбурга, Казані, Новосибірська, Томська й рештою російських регіонів. В. Путіну вдалося насамперед за допомогою телебачення забезпечити масову підтримку авторитарного режиму малоосвіченими, бідними і залежними від місцевої влади і поліції росіянами. Саме ці соціальні страти стали головним підґрунтям авторитарного режиму путінізму. Директор Аналітичного центру Юрія Левади («Левада-Центр», РФ) Л. Гудков аргументовано стверджував, що головний ресурс підтримки В. Путіна становлять молоді росіяни (про яких кажуть: «народилися при Путіні, виростили при Путіні і сьогодні при Путіні гинуть на фронті в Україні») із провінції, бюрократія та державний сектор. У переважній масі це передусім населення малих і середніх міст, де збереглася радянська галузева структура (насамперед машинобудування й важка промисловість як ядро ВПК колишнього СРСР), а натепер це відсталі технології, неконкурентоздатні підприємства, бідне й депресивне середовище (Тагаєва, 2014). Отже, соціальну базу авторитарного режиму путінізму становить консервативна периферія з дуже слабким потенціалом самоорганізації.

Злочинна військова агресія В. Путіна в Україні показала, що соціальною базою російської армії є мародери, крадії, бузувіри (у розумінні – зла жорстока людина; мучитель, гнобитель, недолюдок), патологічні вбивці (це психологічне явище детально досліджено Еріхом Фроммом і отримало назву ірраціональної деструктивності й садизму). Звичайно, подібна характеристика погано узгоджується із загальноприйнятими у соціальних науках критеріями, коли соціальні страти розрізняються за класовими ознаками, рівнем доходу, становищем у соціальній ієрархії. Але звернення до кримінального і морально-психологічного визначення емоційного характеру бачиться єдино вірним після того, як розкрилися злочини росіян проти людяності в окупованих українських містах, містечках і селах (Карпец, 2022).

Офіційна цинічна російська брехня, яка лунає з усіх їхніх телевізійних і інтернет-каналів, давно перевершила своєю огидністю віртуоза нацистської пропаганди рейхсміністра народної освіти і пропаганди Німеччини

Й. Геббельса. Створюється когнітивна ситуація щодо подій та явищ, коли брехня може посилюватися й підкріплюватися правдою, бути серед правди, розглядатися на одному рівні довіри із правдою. Світ назвав таку ситуацію маніпуляції реальністю всередині країни і підтримування перманентного ланцюга правди і брехні постправдою. Не випадково проводиться природна аналогія між нацизмом (фашизмом) і рашизмом, між нацистами (фашистами) і рашистами. Не кажучи вже про те, що існує чимало історичних аналогій між зовнішньополітичними кроками А. Гітлера та В. Путіна. Паралелі між нацизмом і новітніми російськими фашистськими практиками призвели до появи серйозного академічного дискурсу про «рашизм» як ідеологію пострадянської РФ. Уже йдеться не просто про лайливе слово, а про концептуальний рівень, про утвердження поняття (дефініції) (Горбатенко, 2022; Професор Олег Гринів: Рашизм із прицілом на україноцид, 2014; Дацюк, 2022; Дем'яненко, 2018; Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017а; Кафтан, 2015; Костенко, 2022; Романчук, О., 2022; Микола Томенко: у ХХІ столітті з'явилася нова чума – «рашизм», 2014).

Поява дефініції «рашизм» дозволяє відрізнити росіянина від рашиста, пересічного представника російської політичної нації від російського шовініста та імперіаліста. Вважаємо слушною тезу про те, що хай скільки мало не було б перших і як багато останніх, але таке розрізнення необхідне.

Одним із завдань вітчизняної політичної науки бачиться обґрунтування й поширення поняття «рашизм» у світі, інформування людства про злочини, завдані не лише Україні цим видом російського імперського фашизму. Країни Східної Європи одними з перших відчували потенційну загрозу російського імперського фашизму, а нині, коли весь світ переконався, що Україна, Польща, Литва, Латвія та Естонія били на сполох даремно, вітчизняна політична наука пропонує світові коректний і дуже влучний термін для називання та ідентифікації того зла, яке стало потенційною загрозою всьому світові.

Дефініція «путінізм» (англ. «putinism») на початку ХХІ ст. набула кількох тлумачень. Цим поняттям ідентифікують: по-перше, різновид авторитарного політичного режиму, що сформувався в РФ на початку 2000-х рр., у добу глобалізації та інтернету; по-друге, економічний лад Російської Федерації, який виник на початку ХХІ ст. на уламках останньої тоталітарної імперії ХХ ст. – СРСР; по-третє, певний тип політики, яку колишня канцлерка Німеччини А. Меркель та її європейські й американські колеги кваліфікували як регресивну, притаманну ХVІІІ ст., коли прагнення досягати бажаних

ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

результатів базувалося на аргументі сили і проводилося із позиції сили (Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, В., 2017d, с. 26–35; Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, В., 2018, с. 241–257).

Сучасна РФ характеризується глибокою вкоріненістю в суспільній свідомості радянської ментальності, а «совок» постав соціальним агентом путінізму. Дефініція «совок» має пейоративне забарвлення, за її допомогою, по-перше, ідентифікують людину з певними психологічними і суспільними установками (людина ієрархічна, з патерналістською свідомістю, імперська, для якої колективні цінності представлені насамперед великодержавністю, людина лукава, двоєдушна, яка вимушена постійно пристосовуватися до репресивної держави, демонструючи лояльність до неї та одночасно прагнучи її обдурити), котра оцінює інших людей, явища та оточуючий світ, користуючись укоренілою, незмінною системою міфів, привнесеною з колишнього СРСР; по-друге, у добу пізнього застою й перебудови цим терміном стали позначати СРСР із його суспільно-політичним устроєм (Дем'яненко, 2017b, с. 564–569).

Нині росіян (не лише окупантів, але й тих, хто підтримує військову агресію РФ проти суверенної України) усе активніше називають «орками», «руснею», «зомбі», «рашистами», не забуваючи і про історичне «кацап», яке набуло нової сили і нового сенсового наповнення. Спробуємо з'ясувати причини, соціально-психологічний контекст появи й активного вжитку саме цих понять для ідентифікації російських агресорів, окупантів і військових злочинців.

Орками (від англ. Orcs або orks) називають вигаданий англійським письменником, одним із фундаторів різновиду фантастики – високого фентезі – Джоном Роналдом Руелом Толкіном (1892–1973) вид або расу злих істот-ординців, які зазвичай зображуються подібними до людей, кремезними варварами зі звіриними рисами. «Русня» позиціонується з хейтерською (хейтерами називають людей, які заздять успіхам іншої людини або ж просто псують їй життя, висловлюють чи публікують неприємні речі про когось чи критикують чиїсь досягнення (особливо в інтернеті), відчувають ненависть або ворожість до чого-небудь чи кого-небудь) назвою росіян як найпотворніших у світі істот, які мають серйозні психологічні відхилення. Дефініцією «зомбі» позначають дивну, химерну, фантастичну істоту, живу людину, яка цілковито втратила контроль над своєю свідомістю й тілом, перебуває під владою сторонньої сили. У переносному значенні цим поняттям ідентифікують людину, яка перебуває під сильним впливом чогось – як правило, якихось захоплень, чи сліпо й фанатично вірить у що-небудь. Історія символу Z почалася під час концентрації російських військ на українському кордоні та підготовки до вторгнення. Соціальними мережами і блогами розлетілися

фотографії військової техніки із цим знаком. Знак Z на російській військовій техніці від початку повномасштабної фази російської військової агресії проти України означав лише її приналежність до певного військового округу. Але вже за тиждень кремлівські пропагандисти трансформували цю літеру на символ війни проти «бандерівців, нациків і шайтанів». Після цього Росією прокотилася хвиля флешмобів, організованих владою. Російська мова «збагатилася» словами-мутантами – «за мир», «за правду», «ЗаПацаноV», «заканчиваем войны», «Кузбасс», «Забайкалье» і т.п. (Ковалев, Перцева, Серафимова и Шевелева, 2022).

Російське суспільство (як і наукове середовище), перебуваючи уже багато років під тотальним усепроникним впливом кремлівської пропаганди, закономірно не рефлексує на той факт, що головний символ «денацифікації й демілітаризації» України нагадує рунічний знак «Вольфсангель» («вовчий гак»). У нацистській Німеччині він використовувався як символ на емблемах дивізій СС «Райх», Вермахту, зокрема 4-ї поліцейської панцергренадерської дивізії СС, яка воювала під Псковом і Ленінградом (Кригель, 2022). А візуальний зв'язок зі свастикою очевидний. Z міститься в словах naZi і naZism, у російській мові є слово «зіга» для позначення нацистського привітання.

Слово «кацап» уживається в розмовній українській мові з XVIII ст. для позначення осіб російської національності. У словнику Б. Грінченка знаходимо тлумачення цієї назви і похідних від нього етнонімів: кацап/кацапка (великороссиянин/великороссиянка), кацапчик, кацапюга, кацапня. Існують також різні похідні від слова «кацап»: Росію називають «кацапією», «кацапетовкою», «кацапурією», «кацапляндією» або «кацапстаном» («Бог створив цапа, а чорт кацапа», 2014).

Найпоширеніша в Україні назва росіян – москаль – походить від слова «Московія», яким називали московську державу, оскільки з Руссю її в Україні не ототожнювали. Негативний сенс прізвисько отримало не відразу. У XVIII–XIX ст. під час військових походів російські війська жили не в казармах і таборах, а перебували на «постое» у хатах корінних жителів, які їх змушені були годувати. Російські солдати були небайдужі до місцевих дівчат, однак відносини тривали доти, поки москалі були гостями селища. І коли службовий обов'язок кликав російського солдата в інші землі, стосунки з місцевими дівчатами розривалися й забувалися. Тоді і з'явилося дієслово «москати», яке означало шахраювати, дурити. До речі, найпекучіший сорт часнику на Полтавщині також називають «москалем».

ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

В українській літературі та фольклорі часто можна зустріти прізвиська «кацап» і «москаль». Навчений досвідом століть, український народ закарбував таке: «Бог створив цапа, а чорт кацапа»; «Бреше, як москаль»; «Ти, москалю, добрий чоловік, та руки твої злодійські»; «Москаль, мабуть, тоді красти перестане, коли чорт помолиться Богові стане»; «Москаль тоді правду скаже, коли умиється свиня в сажі»; «Коли москаль каже «сухо», то залізеши у болото по вуха»; «Хоч би москаль із неба – вірити йому не треба»; «Варив чорт із москалем пиво, та й солоду зрікся»; «З москалем дружи, а за пазухою камінь держи»; «Москаль ликом в'язаний, у ликах ходить та й усіх у ликах водить»; «Від чорта відхрестися, а від москаля не відмовишся»; «Москалики поїли наші волики, як вернуться здорові, поїдять і корови»; «Тату, лізе чорт у хату. – Дарма, дочко, аби не москаль» і багато ін. (Номис, уклад, 1993).

Назву держави «Росія» нині навіть мовознавці пропонують писати з малої літери. Послугуючись правилами українського правопису, у яких зазначено, що прізвища людей та імена, які вживають зневажливо, пишуть із малої літери, мовознавець О. Авраменко натякнув на те, що слово «Росія» відтепер доречно писати саме так (Купріянова, 2022). Написання назв «Росія», «Російська Федерація» з малої літери виглядає тотальною символічною зневагою до країни-агресора, способом дістати ворога навіть тим громадянам, які не мають можливості нанести шкоду російським агресорам, окупантам і військовим злочинцям іншим (наприклад, зброєю, санкціями тощо) способом. Не кожен із десятків мільйонів співвітчизників чи наших щирих симпатиків, хто хотів би вистрілити у російських солдатів, має зброю, але кожен, хто вміє писати, може завдати дошкульного удару по РФ, її штучній, «бальбашковій» величчю простим і доступним словом.

Небезпідставно вважається, що в тому натхненному завзятті, з яким люди дауншифтять РФ, досить важливу роль відіграло наше бажання поквитатися із сумнозвісним російським мовним шовінізмом. Росіяни десятиліттями (навіть найвідоміші їхні ліберали) свідомо писали не «в Україні», як просили українці, а «на Україні», так у них було заведено з часів імперії. Тож нині в цій «Росії» з маленької літери у підкреслено зневажливому «на Расеї» угадується асиметрична відповідь на снобізм і впертий брак чутливості до позиції співбесідника (опонента). Свідоме написання з маленької літери назви країни-агресора стає своєрідним «спотикачем», через який читача змушують звернути увагу на те, що мовець хоче цим пониженням щось сказати (явно нелінгвістичне), дати якусь (однозначно негативну) оцінку. Тут навіть інтуїтивно вгадується, що ця оцінка негативна.

Якщо говорити з позиції справедливості, універсальної правди, то написання «Росії» з маленької літери цілком виправдане. Росія з великої

літери – це країна П. Чайковського, А. Чехова, А. Ахматової, А. Сахарова, А. Політковської, сучасних російських митців, які послідовно виступають проти військової агресії Росії проти України (Борис Акунін, Лія Ахеджакова, Дмитро Биков, Максим Галкін, Борис Гребенщиков, Андрій Макаревич, Леонід Парфьонов, Ксенія Раппопорт, Олексій Серебряков, Чулпан Хаматова, Юрій Шевчук). А путінський конгломерат клептократів, шовіністів, імперців, українофобів, який терзає і прагне будь-що знищити Україну, труїть багато років світ брехнею та злобою, залякує ядерним знищенням («перетворенням на радіоактивний попіл»), інакше як Росією моральних ліліпутів із маленької літери і не назвати. Так не може поводити себе нормальна країна, тому й називатися нормальною країною не може.

Аналіз злодіянь сучасної РФ в Україні наштовхує на думку, що В. Путін і сучасна Росія є найлютішими ворогами усього російського, у т. ч. потужного російського культурного пласту, оскільки вони тотально і катастрофічно дискредитували усе російське й колишнє радянське, включаючи позитивні спогади, які ще залишались у громадян 50+, які народилися і проживали на теренах колишнього СРСР. У цьому контексті всупереч поширеним невіглаським гаслам і відвертій «шариковщині» необхідно відокремлювати путіністську Росію від російської культури і радянської спадщини у їхньому кращому розумінні. Хоча в багатьох наших співвітчизників і російськомовних громадян пострадянського простору ставлення (у контексті військової агресії Росії проти суверенної України, що триває) до всього російського стає дедалі негативнішим. В Україні натепер є немало тих, хто наполягає, що у цій військовій агресії винна саме російська мова і культура. Проте радіоперехоплення та скрини з листуванням окупантів виразно показують, що всі учасники комунікації мають дуже слабке уявлення про мову і повну відсутність поняття культури. Боротьба неповних духом із цивілізацією нікуди не зникла. У нас із ними непорівнянно, ірраціонально різні цінності.

Ми маємо справу з людськими (зазвичай негативними) почуттями, вираженням внутрішнього оціночного ставлення людини до того, що відбувається. Після появи усіх згаданих вище неологізмів їх швидко та із задоволенням включили у свій лексикон політики, журналісти, військові, експертне середовище, поступово формуючи новий офіційний дискурс. Ці слова з'явилися для називання нами речей своїми (дуже влучними) іменами. Така мова з негативною конотацією закономірно виникає тоді, коли звичайних («культурних») слів уже недостатньо, щоб описати і висловити власний

ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА

емоційний стан. Слова-образи знадобилися нам усім для заміни нейтральних «Росія» і «росіянин» чимось дошкульним і свідомо зневажливим, що одразу на рівні конкретних слів (назв, понять, термінів) продемонструє, що українцям боляче, прикро, нестерпно, огидно (тобто це наш прояв агресії до ворога). Ці слова стали мовою болю, злості, ненависті та огиди як відповідь на ворожнечу і несправедливість із боку російських агресорів та окупантів. Напевно, так наша психіка справляється із завданими травмами і болем, включає механізми заміщення – там, де людина не може поцілити у зло зброєю, вона робить це за допомогою влучного (як постріл) слова, і їй від цього стає легше.

Від того, що ми висловлюємо власне ставлення до загарбника словами «росіянин – убивця, гвалтівник, загарбник, мародер», не всім нам стає легше, а от коли цей семантичний ряд доповнити «орками», «руснею», «нелюдями», «рашистами» (та ще й вилаяти кривдника нецензурними словами), то комусь справді полегшає. Українцям, яких щоденно вже сім місяців убивають, нині, окрім іншого, дуже потрібно виговорюватись. За допомогою різних назв, прізвиськ ми створюємо образ і позиціонуємо ворога. Усі вживані нами прізвиська вказують на певні негативні якості: «свиня» – брудний, «орк» – бридкий і нерозумний, «рашист» – російський фашист. Прізвиська допомагають нам розмежувати своїх і чужих. Оскільки російські ЗМІ постійно продукують фейки (отже, брешуть), а солдати поводяться як свині в українських будинках і квартирах, то назва «свинособаки» цілком зрозуміла (Nyzovets).

Психологи стверджують, що дуже важко вбити людину, навіть якщо ми захищаємось. Проте вбити «орка» чи «рашиста» – легше. Таке розмиття людяності допомагає нам простіше прийняти війну, бойові дії, щоденний трагізм війни. Водночас ми маємо пам'ятати, що називання окупантів тваринами («свинособаки» – збірна назва негативних рис обох тварин; «свинями» називають тих, хто брудний, поводить себе неетично, а «собаками» козаків називали тих, хто бреше) чи вигаданими гидкими істотами, образливими словами може перерости у дегуманізацію, розлюднення і постання колективних образів для ненависті без урахування обставин і винятків. Цього не можна допустити, аби самим не втратити людську подобу й повагу до законів, звичаїв війни. Ми повинні прагнути, щоб ворог у законному порядку поніс усю повноту відповідальності за свої злочинні дії.

Потужним аргументом на користь використання різноманітних неологізмів для називання російських окупантів є той факт, що це стимулює творчість і рефлексію. Нині ми спостерігаємо появу потужного пласту живопису, пісень, поезії, анекдотів, де ці образливі неологізми влітаються в культурний контекст не з метою дискримінації росіян, а з позиції

висміювання й засудження їхньої агресії, «совка», імперських амбіцій, мародерства, військових злочинів. Наприклад, в українському війську до сигналів бойового управління цілком серйозно додали сигнал «орки». А. Дробович стверджує, що це може виглядати брутально і бути не до вподоби окремим інтелектуалам-пуристам, але це вже реальність культури, яка, як і знаменита фраза про російський корабель, залишиться незмінним свідченням духу часу (Дробович, 2022).

Для сучасного, насамперед російського читача, було б не зайве познайомитися зі ставленням видатних історичних особистостей (не лише росіян) до Росії та російського народу, адже минуле, яке через століття так боляче перегукується із сучасністю, зовсім і не виглядає минулим (це сьогоднішня новітньої Росії). Проте навряд чи ці думки «творців людських душ» захочуть прочитати (а прочитавши – погодитися з ними, прийняти їх) відверті прихильники Путіна і путіністського авторитарного режиму. Неупереджений аналіз духовності російського суспільства уможливить розуміння дій цього народу та його керівників (вождів), допоможе спрогнозувати їхні майбутні кроки, адже дії особи чи соціальної спільноти є лише зовнішнім виявом їхньої духовності:

– російський поет Олександр Блок: «Тяжелый русский дух, нечем дышать и нельзя лететь» (Чудинов, 2017);

– російський письменник Михайло Булгаков: «Не народ, а скотина, хам, дикая орда душегубов и злодеев» (Чудинов, 2017);

– російський письменник Максим Горький: «Главной чертой российского национального характера является жестокость, и то жестокость садистическая. Говорю не об отдельных взрывах жестокости, а о психике, о душе народной». «Мы жестокое зверье, в наших жилах все еще течет темная и злая рабья кровь – ядовитое наследие татарского и крепостного ига. Нет слов, которыми нельзя было бы обругать русского человека... В русской жестокости чувствуется дьявольская изощренность, в ней есть нечто тонкое, изысканное...» (Чудинов, 2017);

– російський письменник Федір Достоєвський: «Народ, который блуждает по Европе и ищет, что можно разрушить, уничтожить только ради развлечения» (Чудинов, 2017);

– російський філософ Іван Ільїн: «Россия – самая паскудная, до блевоты мерзкая страна во всей мировой истории. Методом селекции там вывели чудовищных моральных уродов, у которых само понятие Добра и Зла

**ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА**

вывернуто наизнанку. Всю свою историю эта нация барахтается в дерьме и при этом желает потопить в нем весь мир» (Чудинов, 2017);

– російський поет Олександр Пушкін: «Народ равнодушный до наименьшей обязанности, до наименьшей справедливости, до наименьшей правды, народ, что не признает человеческое достоинство, что целиком не признает ни свободного человека, ни свободной мысли» (Чудинов, 2017);

– російський письменник Михайло Салтиков-Щедрін: «Если русским предоставит выбрать себе предводителя, они выбирают самого лживого, подлого, жестокого, вместе с ним убивают, грабят, насилюют, впоследствии сваливают на него свою вину. Спустя время церковь провозглашает его святым». «Если я усну и проснусь через сто лет и меня спросят, что сейчас происходит в России, я отвечу: пьют и воруют...» (Чудинов, 2017);

– російський письменник Іван Тургенєв: «Русский есть наибольший и наинаглеший лгун во всем свете». «Если бы провалилась Россия, то не было бы никакого ни убытка, ни волнения в человечестве» (Чудинов, 2017);

– російський письменник Микола Чернишевський: «Жалкая нация, нация рабов, сверху донизу – все рабы» (Чудинов, 2017);

– президент Франції Шарль де Голль: «Русские люди никогда не будут счастливы, зная, что кто-то живет лучше их. А так как к прогрессу они неспособны – злоба и фрустрация являются постоянным душевным состоянием русских» (Карпец, 2022b).

Цей перелік видатних історичних особистостей (не лише росіян) з їхніми об'єктивними характеристиками Росії та російського народу можна продовжити, згадавши російських письменників Івана Аксакова, Олександра Солженіцина, Антона Чехова, Івана Шмєльова (Чудинов, 2017); російського поета Федора Тютчева (Чудинов, 2017); російських істориків Миколу Карамзіна і Василя Ключевського (Чудинов, 2017); російського філолога і культуролога Дмитра Лихачова (Чудинов, 2017); російських філософів Василя Розанова, Володимира Соловйова, Олексія Хом'якова (Чудинов, 2017), Петра Чаадаєва (2006); німецьких філософів Карла Маркса і Фрідріха Енгельса (Карпец, 2022b).

Висновки

Розглянуті неологізми для ідентифікації й називання російських агресорів, убивць, мародерів і грабіжників виправдані тоді, коли ми чітко стверджуємо, що йдеться саме про росіян. Що всі росіяни, які є лояльними чи нейтральними мовчазними масами до авторитарного режиму путінізму, несуть відповідальність за те, що нині відбувається в Україні. Оскільки абсолютна більшість зі 140-мільйонного населення РФ підтримує військову агресію (т. зв. «спеціальну військову операцію») проти України або мовчить щодо неї (не пручаються, не виходять на мітинги, не зупиняють автобуси із солдатами,

не вчиняють диверсії, не бунтують проти агресії і путінського фашизму), вона заслуговує на осуд, ганьбу й покарання. Це саме той випадок, коли мовчання рівносильне потуранню злу. У цьому разі урізноманітнення української мови політичними і побутовими неологізмами з негативною конотацією «рашизм», «рашисти», «путінізм», «орки», «русня», «кацапи», «свинособаки» тощо бачиться не більше ніж емоційним інтонуванням мови, яка особливо в часи російської військової агресії проти суверенної України переходить у режим «шаленого козацького сарказму», що воює з ворогом не лише на полі бою зброєю, але й кріпким словом-прокльоном. Однозначно, в історію Європи і світу російські окупаційні війська, які вчинили військову агресію проти України, увійдуть саме під розглянутими нами негативно забарвленими поняттями, прізвиськами та іменами. Таке розмивання людяності безперечно нині дещо полегшує нам сприйняття агресії, бойових дій, щоденного трагізму людських втрат і руйнувань. Водночас ми маємо пам'ятати, що називання окупантів тваринами, чи вигаданими бридкими істотами, чи образливими (у т.ч. нецензурною, обценною, табуйованою лексикою) словами може перерости у дегуманізацію, розлюднення й постання колективних образів для ненависті. Ми не повинні цього допустити, аби самим не втратити людську подобу, повагу до законів, звичаїв війни. Але маємо зробити усе, щоб ворог у законному порядку поніс усю повноту відповідальності за вчинені злочини.

Список використаних джерел та посилань:

- «Бог створив цапа, а чорт кацапа» – як називають росіян у світі, 2014. 7 днів, [online] 21 вересня. URL: <http://7days-ua.com/news/boh-stvoryv-tsapa-a-chort-katsapa-yak-nazyvayut-rosiyan-u-sviti/> [Дата звернення 16 травня 2022].
- Горбатенко, В.П., 2022. Рашизм. *Велика українська енциклопедія*, [online] 14 липня. URL: <https://vue.gov.ua/Рашизм> [Дата звернення 25 липня 2022].
- Дацюк, С., 2022. Що таке рашизм? *Українська правда*, [online] 8 квітня. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/624fc6e87bb92/> [Дата звернення 11 квітня 2022].
- Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017а. Путінізм. В: О.І. Потапенко, В.П. Коцур та В. В. Куйбіда, ред. *Енциклопедичний словник символів культури України*. 7-е вид. Корсунь-Шевченківський: Всесвіт, С. 481–484.
- Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017б. Рашизм. В: О.І. Потапенко, В.П. Коцур та В.В. Куйбіда, ред. *Енциклопедичний словник символів культури України*. 7-е вид. Корсунь-Шевченківський: Всесвіт, С. 491–494.

**ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА**

- Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, А., 2017с. Російська цивілізація. В: О.І. Потапенка, В.П. Коцур та В.В. Куйбіда, ред. *Енциклопедичний словник символів культури України*. 7-е вид. Корсунь-Шевченківський: Всесвіт, С. 501–507.
- Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, В., 2017d. «Путінізм» як політичний феномен і неприваблива російська дійсність. *Політологічні та правничі студії суспільно-політичних процесів ХХ – початку ХХІ ст.* Житомир: Свенюк О. О., С. 26–35.
- Дем'яненко, Б. та Дем'яненко, В., 2018. «Путінізм» як різновид авторитарного політичного режиму. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 2, С. 241–257.
- Дем'яненко, Б., 2017а. «Руський мір». В: О.І. Потапенка, В.П. Коцур та В.В. Куйбіда, ред. *Енциклопедичний словник символів культури України*. 7-е вид. Корсунь-Шевченківський: Всесвіт, С. 509–512.
- Дем'яненко, Б., 2017b. Совок. В: О.І. Потапенка, В.П. Коцур та В.В. Куйбіда, ред. *Енциклопедичний словник символів культури України*. 7-е вид. Корсунь-Шевченківський: Всесвіт, С. 564–569.
- Дем'яненко, Б., 2018. «Рашизм» як квазіідеологія пострадянського імперського реваншу. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 8, С. 35–41.
- Дробович, А., 2022. Зневага з малої літери. *Українська правда*, [online] 15 травня. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/15/7346243/> [Дата звернення 16 травня 2022].
- Карпец, А., 2022а. Социальная база путинской армии: мародеры, казнокрады, изуверы, убийцы. *БЕЗЦЕНЗОР*, [online] 08 апрель. URL: <https://enovosty.com/politika/full/1104-shtrixi-k-portretu-putinskogo-orka-prodolzhenie-temy-v-postax-fejsbuka> [Дата звернення 23 травня 2022].
- Карпец, А., 2022b. Штрихи к портрету путинского орка. Продолжение темы в постах Фейсбука. *Экономические новости*, [online] 11 апреля. URL: <https://enovosty.com/politika/full/1104-shtrixi-k-portretu-putinskogo-orka-prodolzhenie-temy-v-postax-fejsbuka> [Дата звернення 23 травня 2022].
- Кафтан, А., 2015. Почему рашизм обречен на забвение. *DSNews*, [online] 09 мая. URL: <https://www.dsnews.ua/world/pochemu-rashizm-obrechen-na-zabvenie-09052015182000> [Дата звернення 11 квітня 2022].
- Ковалев, А., Перцева, А., Серафимова, А. и Шевелева, И., 2022. Буква Z – официальный (и зловещий) символ российского вторжения в Украину. Мы попытались выяснить, кто это придумал, – и вот что из этого получилось. *Meduza*, [online] 15 марта. URL: <https://meduza.io/feature/2022/03/15/bukva-z-ofitsialnyy-i-zloveschiy-simvol-rossiyskogo-vtorzheniya-v-ukrainu-my-popytalis-vyyasnit-kto-eto-pridumal-i-vot-cto-iz-etogo-poluchilos> [Дата звернення 22 травня 2022].
- Костенко, О., 2022. Що таке «рашизм»? *Українська правда*, [online] 8 квітня. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/624fc6e87bb92/> [Дата звернення 23 травня 2022].

- Кригель, М., 2022. Звичайний рашизм. Як одна літера захопила і нацифікувала Росію. *Українська правда*, [online] 11 квітня. URL: <https://www.prawda.com.ua/articles/2022/04/11/7338686/> [Дата звернення 22 травня 2022].
- Купріянова, О., 2022. Чи існує правило, яке дозволяє писати «росія» з маленької букви: пояснив мовознавець Олександр Авраменко. *СТУДІЯ 1+1*, [online] 08 березня. URL: <https://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/novyny/ci-isnuje-pravilo-ake-dozvolae-pisati-rosia-z-malenkoi-bukvi-roasniv-movoznavec-oleksandr-avramenko> [Дата звернення 25 травня 2022].
- Лакер, У., 2015. Путинизм. Россия и ее будущее с Западом. Нью-Йорк: Томас Данн Букс. Сент-Мартинс Пресс.
- Микола Томенко: у XXI столітті з'явилася нова чума – «рашизм», 2014. *Вікка*, [online] 18 липня. URL: <http://www.vikka.ua/novini/95648-mikola-tomenko-u-hhi-stolitti-zyavilasya-nova-chuma-rashizm.htm> [Дата звернення 11 квітня 2022].
- Низовець, А., 2022. Пояснює експерт | Орки, рускіє Ваньки та свинособаки. Чому ми не називаємо ворога Росією і наскільки це ОК. *Liga.net*, [online] 14 квітня. URL: <https://life.liga.net/poyasnennya/news/orki-russkie-vanki-i-svinosobaki-rochemu-my-ne-nazyvaem-vraga-rossiey-i-naskolko-eto-ok> [Дата звернення 18 травня 2022].
- Номис, М., уклад, 1993. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Київ: Либідь.
- Пионтковский, А., 2000. *Путинизм как высшая и заключительная стадия бандитского капитализма в России*. [online] 11 янв. URL: http://www.yabloko.ru/Publ/Book/Fire/fire_002.html [Дата звернення 25 травня 2022].
- Професор Олег Гринів: Рашизм із прицілом на україноцид, 2014. *Народний Рух України*, [online] 10 квітня. URL: <http://www.qwas.ru/ukraine/nru/Profesor-Oleg-Grin-v-RASHIZM-Z-PRIC-LOM-NA-UKRA-NOCID/> [Дата звернення 11 квітня 2022].
- Романчук, О., 2022. Рашизм – ракова пухлина для людства. *Хвиля*, [online] 05 квітня. URL: <https://hvylya.net/analytics/250226-rashizm-rakova-puhlina-dlya-lyudstva> [Дата звернення 20 травня 2022].
- Тагаева, Л., 2014. Лев Гудков: «Если за все отвечает один человек в стране, через какое-то время иллюзии в отношении его способностей превращаются в раздражение». *Republic*, [online] 2 июня. URL: <http://www.slon.ru/russia/1107112.shtml> [Дата звернення 21 травня 2022].
- Ткаченко, В.Н., 2016. Россия: беспутье агрессора. Киев: ЛОГОС Украина.
- Чаадаев, П., 2006. *Философические письма*. Москва: Эксмо [online]. URL: <https://www.litmir.me/bd/?b=113930> [Дата звернення 24 травня 2022].

**ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА**

Чудинов, А., 2017. Цитаты русских классиков о ненависти их к русским и России. *LiveJournal*, [online] 29 ноября. URL: <https://chudinovandrei.livejournal.com/1180284.html> [Дата звернення 24 травня 2022].

References:

- "Boh stvoryv tsapa, a chort katsapa" – yak nazyvaiut rosiian u sviti ["God created a goat, and the devil created a goat" – how Russians are called in the world], 2014. 7 *dniv*, [online] 21 September. Available at: <http://7days-ua.com/news/boh-stvoryv-tsapa-a-chort-katsapa-yak-nazyvayut-rosiyan-u-sviti/> [Accessed 16 May 2022].
- Kryhel, M., 2022. Zvychainyi rashyZm. Yak odna litera Zakhopyla i naZyfikovala Rosiiu [Zvychainyi rashyZm. How one letter captured and naZified Russia]. *Ukrainska pravda*, [online] 11 April. Available at: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/04/11/7338686/> [Accessed 22 May 2022].
- Kovalev, A., Pertceva, A., Serafimova, A. and Sheveleva, I., 2022. Bukva Z – ofitsialnyi (i zloveshchii) simvol rossiiskogo vtorzheniia v Ukrainu. My popytalis vyiasnit, kto eto pridumal, – i vot chto iz etogo poluchilos [The letter Z is the official (and ominous) symbol of the Russian invasion of Ukraine. We tried to find out who came up with it, and this is what came out of it]. *Meduza*, [online] 15 March. Available at: <https://meduza.io/feature/2022/03/15/bukva-z-ofitsialnyy-i-zloveschiy-simvol-rossiyskogo-vtorzheniya-v-ukrainu-my-popytalis-vyyasnit-kto-eto-pridumal-i-vot-chto-iz-etogo-poluchilos> [Accessed 22 May 2022].
- Horbatenko, V.P., 2022. Rashyzm [Racism]. *Velyka ukrainska entsyklopediia*, [online] 14 July. Available at: <https://vue.gov.ua/Rashyzm> [Accessed 25 July 2022].
- Datsiuk, S., 2022. Shcho take rashyzm? [What is racism?]. *Ukrainska pravda*, [online] 8 April. Available at: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/624fc6e87bb92/> [Accessed 11 April 2022].
- Demianenko, B., 2018. "Rashyzm" yak kvaziideolohiia postradianskoho imperskoho revanshu ["Racism" as a quasi-ideology of post-Soviet imperial revenge]. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 8, pp. 35–41.
- Demianenko, B., 2017a. "Russkii mir" ["Russian world"]. In: O.I. Potapenko, V.P. Kotsur and V.V. Kuibida, eds. *Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy* [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. 7th ed. Korsun-Shevchenkivskiy: Vsesvit, pp. 509–512.
- Demianenko, B., 2017b. Sovok [Scoop]. In: O.I. Potapenko, V.P. Kotsur and V.V. Kuibida, eds. *Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy* [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. 7th ed. Korsun-Shevchenkivskiy: Vsesvit, pp. 564–569.
- Demianenko, B. and Demianenko, A., 2017a. Putinizm [Putinism]. In: O.I. Potapenko, V.P. Kotsur and V. V. Kuibida, eds. *Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury*

- Ukrainy* [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. 7th ed. Korsun-Shevchenkivskiy: Vsesvit, pp. 481–484.
- Demianenko, B. and Demianenko, A., 2017b. Rashyzm [Racism]. In: O.I. Potapenka, V.P. Kotsur and V.V. Kuibida, eds. *Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy* [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. 7th ed. Korsun-Shevchenkivskiy: Vsesvit, pp. 491–494.
- Demianenko, B. and Demianenko, A., 2017c. Rosiiska tsyvilizatsiia [Russian Civilization]. In: O.I. Potapenka, V.P. Kotsur and V.V. Kuibida, eds. *Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy* [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. 7th ed. Korsun-Shevchenkivskiy: Vsesvit, pp. 501–507.
- Demianenko, B. and Demianenko, V., 2017d. "Putinizm" yak politychnyi fenomen i nepryvablyva rosiiska diisnist ["Putinism" as a political phenomenon and unattractive Russian reality]. *Politologichni ta pravnychi studii suspilno-politychnykh protsesiv XX – pochatku XXI st.* Zhytomyr: Svenok O.O., pp. 26–35.
- Demianenko, B. and Demianenko, V., 2018. "Putinizm" yak riznovyd avtorytarnoho politychnoho rezhymu ["Putinism" as a type of authoritarian political regime.]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 2, pp. 241–257.
- Drobovych, A., 2022. Znevaaha z maloi litery [Contempt with a lowercase letter]. *Ukrainska pravda*, [online] 15 May. Available at: <https://www.ppravda.com.ua/columns/2022/05/15/7346243/> [Accessed 16 May 2022].
- Karpets, A., 2022a. Sotcialnaia baza putinskoii armii: marodery, kaznokrady, izuvery, ubiitcy [The social base of Putin's army: marauders, embezzlers, bigots, murderers]. *BEZTCENZOR*, [online] 08 April. Available at: <https://enovosty.com/politika/full/1104-shtrixi-k-portretu-putinskogo-orka-prodolzhenie-temy-v-postax-fejsbuka> [Accessed 23 May 2022].
- Karpets, A., 2022b. Shtrixi k portretu putinskogo orka. Prodolzhenie temy v postakh Fejsbuka [Strokes to the portrait of Putin's orc. Continuation of the topic in Facebook posts]. *Ekonomicheskije novosti*, [online] 11 April. Available at: <https://enovosty.com/politika/full/1104-shtrixi-k-portretu-putinskogo-orka-prodolzhenie-temy-v-postax-fejsbuka> [Accessed 23 May 2022].
- Kaftan, A., 2015. Pochemu rashizm obrechen na zabvenie [Why rashism is doomed to oblivion]. *DSNews*, [online] 09 May. Available at: <https://www.dsnews.ua/world/pochemu-rashizm-obrechen-na-zabvenie-09052015182000> [Accessed 11 April 2022].
- Kostenko, O., 2022. Shcho take "rashyzm"? [What is "racism"?]. *Ukrainska pravda*, [online] 8 April. Available at: <https://blogs.ppravda.com.ua/authors/datsuk/624fc6e87bb92/> [Accessed 23 May 2022].

**ДЕМ'ЯНЕНКО БОРИС ЛЕОНІДОВИЧ, ДЕМ'ЯНЕНКО ВІРА МИКОЛАЇВНА
РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014–2022 РР.:
ПОЛІТИЧНІ ТА ПОБУТОВІ НЕОЛОГІЗМИ НАЗИВАННЯ АГРЕСОРА**

- Kupriianova, O., 2022. Chy isnuie pravlylo, yake dozvoliaie pysaty "rosiia" z malenkoi bukvy: poiasnyv movoznavets Oleksandr Avramenko [Is there a rule that allows writing "Russia" with a lowercase letter: linguist Oleksandr Avramenko explained]. *STUDIJa 1+1*, [online] 08 March. Available at: <https://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/novyny/ci-isnuie-pravilo-ake-dozvolae-pisati-rosia-z-malenkoi-bukvi-poasniv-movoznavec-oleksandr-avramenko> [Accessed 25 May 2022].
- Laker, U., 2015. *Putinizm. Rossiia i ee budushchee s Zapadom* [Putinism. Russia and its future with the West]. New York: Tomas Dann Buks. Sent-Martins Press.
- Mykola Tomenko: u XXI stolitti zivylasia nova chuma – "rashyzm" [Mykola Tomenko: In the 21st century, a new plague has appeared – "racism"], 2014. *Vikka*, [online] 18 July. Available at: <http://www.vikka.ua/novini/95648-mikola-tomenko-u-hhi-stolitti-zyavilasya-nova-chuma-rashizm.htm> [Accessed 11 April 2022].
- Nyzovets, A., 2022. Poiasniuie ekspert | Orky, ruskiie Vanky ta svynosobaky. Chomu my ne nazyvaiemo voroha Rosiieiu i naskilky tse OK [Explained by an expert Orcs, Russian Vanky and pig dogs. Why don't we call the enemy Russia and how OK is that?]. *Liga.net*, [online] 14 April. Available at: <https://life.liga.net/poyasnennya/news/orki-russkie-vanky-i-svinosobaki-pochemu-my-ne-nazyvaem-vraga-rossiey-i-naskolko-eto-ok> [Accessed 18 May 2022].
- Piontkovskii, A., 2000. *Putinizm kak vysshaia i zakliuchitelnaia stadiia banditskogo kapitalizma v Rossii* [Putinism as the highest and final stage of bandit capitalism in Russia]. [online] 11 January. Available at: http://www.yabloko.ru/Publ/Book/Fire/fire_002.html [Accessed 25 May 2022].
- Profesor Oleh Hryniv: Rashyzm iz prytsilom na ukrainotsyd [Professor Oleg Hryniv: Rashism with an eye on Ukrainianocide], 2014. *Narodnyi Rukh Ukrainy*, [online] 10 April. Available at: <http://www.qwas.ru/ukraine/nru/Profesor-Oleg-Grin-v-RASHIZM-Z-PRIC-LOM-NA-UKRA-NOCID/> [Accessed 11 April 2022].
- Romanchuk, O., 2022. *Rashyzm – rakova pukhlyna dlia liudstva. Khvylia* [Rashism is a cancerous puff for the people. Khvilya], [online] 05 April. Available at: <https://hvylya.net/analytics/250226-rashizm-rakova-pukhlyna-dlya-lyudstva> [Accessed 20 May 2022].
- Tagaeva, L., 2014. Lev Gudkov: "Esli za vse otvechaet odin chelovek v strane, cherez kakoe-to vremia illiuzii v otnoshenii ego sposobnostei prevrashchaiutsia v razdrashenie" [Lev Gudkov: "If one person in the country is responsible for everything, after some time the illusions about his abilities turn into irritation"]. *Republic*, [online] 2 June. Available at: <http://www.slon.ru/russia/1107112.xhtml> [Accessed 21 May 2022].
- Tkachenko, V.N., 2016. *Rossiia: bespute agressora* [Russia: the pathlessness of the aggressor]. Kyiv: LOGOS Ukraina.

Nomys, M., comp., 1993. *Ukrainski prykazky, pryslivia i take inshe* [Ukrainian prikazki, appendix and so on]. Kyiv: Lybid.

Chaadaev, P., 2006. *Filosoficheskie pisma* [Philosophical Letters]. Moscow: Eksmo [online]. Available at: <https://www.litmir.me/bd/?b=113930> [Accessed 24 May 2022].

Chudinov, A., 2017. Tcitaty russkikh klassikov o nenavisti ikh k russkim i Rossii [Quotes from Russian classics about their hatred for Russians and Russia]. *LiveJournal*, [online] 29 November. Available at: <https://chudinovandrei.livejournal.com/1180284.html> [Accessed 24 May 2022].

**RUSSIAN MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE 2014–2022:
POLITICAL AND DOMESTIC NEOLOGISMS
FOR THE NAME OF THE AGGRESSOR**

Borys Demianenko^{1a}, Vira Demianenko^{2a}

*¹Doctor of Political Sciences, Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6000-1713>,
e-mail: _dem-@ukr.net,*

*²Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6283-480X>,
e-mail: _dem-@ukr.net,*

*^aHryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav,
Pereyaslav, Ukraine*

The article attempts to investigate the socio-psychological context of the emergence, essence, and features of the political and everyday neologisms active use to identify and name Russian aggressors, occupiers, marauders, and war criminals based on a published literature of various genres. Attention is focused on the fact that most of the names that we currently use both in everyday life and in scientific discourse to name Russian aggressors, occupiers, marauders and war criminals appeared among Ukrainian citizens as a natural psychological reaction (anger, contempt, despair, disgust, curse, horror, etc.) to the actions of the Russian Federation related to the annexation of Crimea, the beginning of the Russian-Ukrainian war in 2014, and especially with its development into a full-scale war on February 24, 2022. It is noted that the active use of political and household neologisms to identify and name Russian aggressors is an expression of a person's internal evaluative attitude to what is happening in Ukraine today. The appearance of these neologisms led to their rapid inclusion in the lexicon of politicians, journalists, the military, and representatives of the expert environment. The formation of a new official discourse on the definition of «racism» begins (V. Horbatenko, O. Hryniv, S. Datsyuk, B. Demianenko, V. Demianenko, O. Kaftan, O. Kostenko, O. Romanchuk, M. Tomenko). It has been established that the diversification of the Ukrainian language with political and everyday neologisms with negative connotations ("rashysm", "rashysts", "putinism", "orcs", "russnia", "catsaps", "pig-dogs") can be seen as nothing more than an emotional intonation of language, which is currently moving into the mode of «crazy Cossack sarcasm», fighting the enemy not only on the battlefield with weapons, but also with a swear words. A warning is made that the erosion of humanity through the use of neologisms with a negative connotation can turn into dehumanization and the emergence of collective images for hatred.

Keywords: "rashyzm"; "rashyst"; "putinism"; "orcs"; "russnia"; "zombies"; "katsap"; "moskal"; "pig-dogs"; "occupier"; "aggressor".